

انحصار وراثت برای اتباع خارجی در ترکیه

نویسنده: امیرحمزه زینالی (ارهان)

مدیر موسسه خدمات حقوقی بین المللی ارهان

بخش اول: مقدمه و کلیات ارث در ترکیه

در ترکیه ارث با فوت موروث به صورت یکجا (بر اساس اصل قائم مقامی عام) به وارثان منتقل می شود. تعیین وارثان بر دو منبع استوار است. طبق ماده ۴۹۵ به بعد قانون مدنی ترکیه (Türk Medeni Kanunu - TMK)، تعیین وارثان بر دو منبع وراثت قانونی (سیستم طبقاتی) و وراثت انتصابی (وصیت نامه) استوار است.

- وراثت قانونی: که مستقیماً توسط قانون و بر اساس سیستم طبقاتی (زمره) تعیین می شود
- وراثت انتصابی: افرادی که توسط موروث از طریق وصیت نامه یا قرارداد ارث تعیین شده اند. قانون گذار برای حمایت از نهاد خانواده، بخشی از ارث را تحت عنوان سهم الارث لازم (Saklı Pay) در نظر گرفته که موروث حق سلب آن را ندارد.

سیستم طبقاتی (زمره): سیستم طبقاتی بر این اصل استوار است که خویشاوند نزدیک تر، مانع ارث بری خویشاوند دورتر می شود. طبقه اول: فرزندان و نوادگان که به طور مساوی ارث می برند. طبقه دوم: والدین متوفی در صورتی که متوفی فرزندی نداشته باشد. طبقه سوم: اجداد (پدربزرگ و مادربزرگ) در صورت نبود طبقات اول و دوم. وضعیت همسر: همسر در کنار هر طبقه سهم مشخصی دارد؛ برای مثال ۴/۱ در کنار فرزندان و ۲/۱ در کنار والدین

سهم الارث لازم (سهم محفوظ): سهم الارث لازم بخشی از سهم قانونی است که موروث نمی تواند با وصیت نامه در آن تصرف کند: فروع (فرزندان): ۵۰٪ از سهم قانونی آنها. والدین: ۲۵٪ از سهم قانونی آنها. همسر: ۱۰۰٪ از سهم قانونی (اگر با فرزندان یا والدین ارث ببرد).

نحوه دریافت گواهی انحصار وراثت (Mirasçılık Belgesi): برای پیگیری حقوقی و انتقال اموال، دریافت این گواهی اولین قدم اجرایی است: مرجع صدور دفاتر اسناد رسمی (Noter) و برای پرونده های ساده و بدون اختلاف. دادگاه صلح حقوق (Sulh Hukuk Mahkemesi) می باشد

اگر موروث سهم الارث لازم را رعایت نکند یا قصد فرار از ارث داشته باشد، وارثان می‌توانند اقدام کنند: دعوی کاهش (Tenkis): برای بازپس‌گیری سهمی که به ناحق وصیت شده است و دعوی ابطال به دلیل تبانی (Muris Muvazaasi) در مواردی که موروث برای فرار از ارث، ملک خود را به صورت صوری فروخته باشد می‌تواند مطرح شود.

در اینجا آنچه اهمیت دارد فرایند انحصار وراثت و برخورداری از ارث شخص خارجی در این کشور است که در ادامه به آن پرداخته می‌شود. موارد مطروحه صرفاً کلیات بوده و اشخاص برای پیگیری امور در این کشور باید از خدمات حقوقی وکیل دادگستری فارسی زبان آشنا به قوانین و مقررات این کشور بهره‌مند شوند.

بخش دوم: فرآیند ارث برای خارجیانی که در ترکیه ملک یا دارایی دارند

این موضوع تحت حاکمیت ماده ۲۰ قانون شماره ۵۷۱۸ (MÖHUK) (قانون حقوق بین‌الملل خصوصی و رویه قضایی) قرار دارد. طبق این قانون، یک اصل طلایی وجود دارد:

- اموال غیرمنقول (ملک و مستغلات): تابع قوانین کشور ترکیه هستند.
- اموال منقول (حساب بانکی، خودرو، اشیاء قیمتی): تابع قانون ملی کشور متبوع متوفی هستند.

۱. گام اول: دریافت گواهی انحصار وراثت (Veraset İlamı)

اتباع خارجی برخلاف شهروندان ترک، معمولاً نمی‌توانند این گواهی را از دفاتر اسناد رسمی (Noter) دریافت کنند و باید مستقیماً به دادگاه صلح حقوقی (Sulh Hukuk Mahkemesi) مراجعه کنند. این موضوع در ماده ۵۹۴ TMK بیان شده است.

مدارک لازم برای ارائه به دادگاه:

برگه فوت: اگر فوت در خارج از ترکیه رخ داده، باید ترجمه رسمی و دارای مهر آپوستیل (Apostille) باشد.

شجره‌نامه (Family Tree): مدرکی که نسبت وارثان با متوفی را ثابت کند (ترجمه رسمی و آپوستیل شده).

ترجمه گذرنامه وارثان.

شماره مالیاتی ترکیه (Vergi Numarası) برای تمام وارثان.

۲. فرآیند مالیات بر ارث (Veraset ve İntikal Vergisi)

پس از صدور گواهی وراثت، وارثان موظفند اظهارنامه مالیاتی خود را ارائه دهند.

مهلت قانونی: اگر فوت در خارج از ترکیه رخ داده و وارثان نیز در خارج هستند، مهلت ارائه اظهارنامه ۸ ماه است. اگر وارثان در ترکیه باشند، این مهلت ۴ ماه است.

نرخ مالیات: مالیات بر ارث در ترکیه پلکانی است و بسته به ارزش دارایی بین ۱٪ تا ۱۰٪ متغیر است (که معمولاً برای مبالغ پایین بسیار ناچیز است).

۳. انتقال سند ملک (Tapu Devri)

پس از تسویه مالیاتی و دریافت برگه «مفصاحساب مالیاتی»، وارثان باید به اداره ثبت اسناد و املاک (Tapu ve Kadastro) مراجعه کنند. در این مرحله، سند تک‌برگ قبلی ابطال و اسناد جدید به نام وارثان صادر می‌شود.

چالش‌های احتمالی برای ایرانیان و اتباع خارجی

عدم عضویت در کنوانسیون آپوستیل: اگر کشور متبوع عضو آپوستیل نباشد، مدارک باید به تایید کنسولگری ترکیه در آن کشور و سپس وزارت خارجه ترکیه برسد. ایران عضو این کنوانسیون است.

وصیت‌نامه خارجی: اگر متوفی در کشور خود وصیت‌نامه تنظیم کرده باشد، این وصیت‌نامه تنها زمانی در ترکیه معتبر است که با نظم عمومی ترکیه تضاد نداشته باشد و سهم محفوظ (Saklı Pay) وارثان در آن رعایت شده باشد.

۴. تنفیذ گواهی انحصار وراثت خارجی

در حقوق ترکیه، اصطلاح دقیق برای این موضوع «تنفیذ گواهی انحصار وراثت خارجی (Yabancı Veraset İlamının Tenfizi)» است. این دعوا زمانی مطرح می‌شود که شما گواهی انحصار وراثت را از دادگاه‌های کشور خود (مثلاً ایران) دریافت کرده‌اید و حالا می‌خواهید بر اساس آن، اموال متوفی در ترکیه (مثل حساب بانکی یا خودرو) را منتقل کنید. طبق مواد ۵۰ تا ۵۹ قانون MÖHUK، امکان تنفیذ (Tenfiz) احکام و گواهی‌های صادره از کشورهای خارجی در ترکیه وجود دارد.

اول: تفاوت مهم: تنفیذ برای اموال منقول و غیرمنقول

یک نکته حیاتی که باید مدنظر داشته باشید:

اموال منقول (پول، خودرو، سهام): گواهی انحصار وراثت خارجی قابل تنفیذ است و دادگاه ترکیه پس از بررسی تشریفات، آن را معتبر می‌شناسد.

اموال غیرمنقول (ملک و زمین): دادگاه‌های ترکیه معمولاً تنفیذ گواهی خارجی برای ملک را نمی‌پذیرند. برای املاک، شما باید یک دعوای مستقل «صدور گواهی وراثت (Veraset İlamı Alınması)» در دادگاه صلح ترکیه مطرح کنید تا سهم‌الارث طبق قوانین ترکیه محاسبه شود.

دوم: شرایط پذیرش دعوای تنفیذ

طبق قانون شماره ۵۷۱۸ ترکیه (MÖHUK)، برای اینکه گواهی انحصار وراثت ایرانی یا خارجی در ترکیه تنفیذ شود، شرایط زیر الزامی است:

قطعیت حکم: گواهی صادر شده در کشور مبدأ باید قطعی و لازم‌اجرا شده باشد.

عمل متقابل (Karşılıklık): بین دو کشور توافق یا رویه عملی برای اجرای احکام وجود داشته باشد (که بین ایران و ترکیه در امور مدنی وجود دارد).

عدم تضاد با نظم عمومی: مفاد گواهی نباید با قوانین بنیادین ترکیه (مثل سهم محفوظ وارثان) در تضاد فاحش باشد.

صلاحیت انحصاری: موضوع نباید در صلاحیت انحصاری دادگاه‌های ترکیه باشد (که ملک شامل این بند می‌شود).

سوم: مدارک لازم برای پیوست به دادخواست

نسخه اصلی گواهی انحصار وراثت خارجی.

مهر آپوستیل (Apostille) یا تاییدیه کنسولگری ترکیه در کشور مبدأ.

ترجمه رسمی و تایید شده توسط نوتر (دفترخانه) در ترکیه.

گواهی قطعیت حکم (Kesinleşme Şerhi).

منابع و مآخذ

۱. قانون مدنی ترکیه (Türk Medeni Kanunu)

اصلی‌ترین منبع برای درک نحوه تقسیم ارث، طبقات وراثت و سهم‌الارث قانونی در ترکیه، قانون مدنی (قانون شماره ۴۷۲۱) است. مواد مربوط به ارث (Miras Hukuku) از ماده ۴۳۹ به بعد این قانون را شامل می‌شود. این قانون مشخص می‌کند که اموال غیرمنقول (ملک و زمین) اتباع خارجی در ترکیه لزوماً طبق قوانین ترکیه تقسیم می‌شوند، نه قانون کشور متبوع متوفی.

۲. قانون حقوق خصوصی بین‌المللی و آیین دادرسی مدنی (MÖHUK)

قانون شماره ۵۷۱۸ (Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun) مرجع اصلی برای نحوه برخورد با اتباع خارجی است.

طبق ماده ۲۰ این قانون، ارث اموال منقول (مثل حساب بانکی) تابع قانون ملی متوفی است، اما اموال غیرمنقول (املاک) تابع قانون کشوری است که ملک در آن واقع شده (ترکیه). این قانون مبنای اصلی برای تنفیذ (Tenfiz) یا بازشناسی (Tanıma) احکام صادره از دادگاه‌های ایران در دادگاه‌های ترکیه است.

۳. درگاه خدمات دولتی ترکیه (e-Devlet) و وبسایت سازمان ثبت اسناد و املاک (TKGM)

برای جنبه‌های اجرایی و عملیاتی، وبسایت رسمی Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü معتبرترین منبع است.

کاربرد: در بخش مربوط به اتباع خارجی (Yabancı İşler Dairesi Başkanlığı)، دستورالعمل‌های دقیقی در مورد انتقال سند مالکیت به وراثت خارجی و مدارک مورد نیاز (از جمله گواهی ارث صادره از خارج از کشور) ارائه شده است.

۴. موافقت‌نامه همکاری حقوقی و قضایی بین ایران و ترکیه

این موافقت‌نامه که دهه‌ها پیش بین دو کشور منعقد شده و همچنان معتبر است، یکی از مراجع کلیدی برای وکلا است. این معاهده دوجانبه تسهیل‌کننده پذیرش اسناد رسمی صادره از ایران (مانند گواهی فوت یا گواهی انحصار وراثت) در مراجع ترکیه است. طبق این توافق، اسنادی که در ایران به تایید مقامات صالح رسیده باشند، با طی مراحل ترجمه و آپوستیل (یا تایید کنسولی)، در ترکیه قابل استناد هستند.